

**Behandeling van mensen met een
autismespectrumstoornis en verslaving:
*Een handreiking voor de praktijk***

Sharon Walhout

Johan van Zanten, Laura de Fuentes-Merillas & Marc Bosma

7 november 2025

Verslaving bij autisme: prevalentie

Aard & omvang van de problematiek

- Er lijkt sprake van een verhoogd risico op verslavingsproblematiek bij ASS
 - Binnen Novadic-Kentron is bij 7% van de cliënten sprake van ASS
- Recent onderzoek van Butwicka et. al (2017) en Huang (2021) laat zien dat volwassen mensen met ASS tweemaal zo veel kans hebben op ontwikkelen verslaving. Bij jeugdigen een verlaagd risico (Haasbroek en Morejele, 2022).
- Alcohol- (50%) en cannabisgebruik (25%) komen het meeste voor (Sizoo et al., 2010; Walhout et al., 2022)

Verslaving bij autisme

Aspecten die mensen met autisme extra kwetsbaar maken voor gebruik

- Stressvolle omstandigheden in geschiedenis en het dagelijks leven
- Problemen met executieve functies
- Veel comorbide psychische en lichamelijke problematiek (NAR, 2020)

Verslaving bij autisme

Mensen met autisme die gebruiken...

- Zijn zich bewust van het niet goed inschatten van sociale signalen
- Ervaren sociale verlegenheid of angst
- Maken zich druk over de indruk die ze op anderen maken
- Zijn hard en volhardend op zoek naar oplossingen om (sociale) beperkingen te overwinnen, dit kost veel energie
- Hebben hun diagnose autisme (nog) niet geaccepteerd
- Zetten middelen, gokken, gamen in om bovenstaande stress te hanteren
- De gevolgen van middelengebruik zijn ingrijpender voor mensen met ASS dan voor andere doelgroepen; na 6 maanden abstinentie nemen de klachten significant sterker af (Sizoo, 2009; Kronenberg, 2014)

Nikki: ervaringsdeskundige

Autisme & stress & verslaving

Functie middelengebruik

Verschilt per middel en per persoon:

- Hanteren van frustraties en vergeten van problemen
- Ondersteunt sociale interactie ('klijkt' beter)
- 'Lege tijd' doorkomen
- Mogelijkheid om mee te doen / aan te haken
- Er bij horen in overzichtelijk milieu en structuur (samen en toch op jezelf)
- Helpt 'te voelen' of juist 'niet te voelen' (verdoven)
- Geeft rust in hoofd en dempt angst
- Sluit aan bij neiging tot obsessief, dwangmatig gedrag
- Past bij moeite met zelf grenzen stellen

Autisme & stress & verslaving

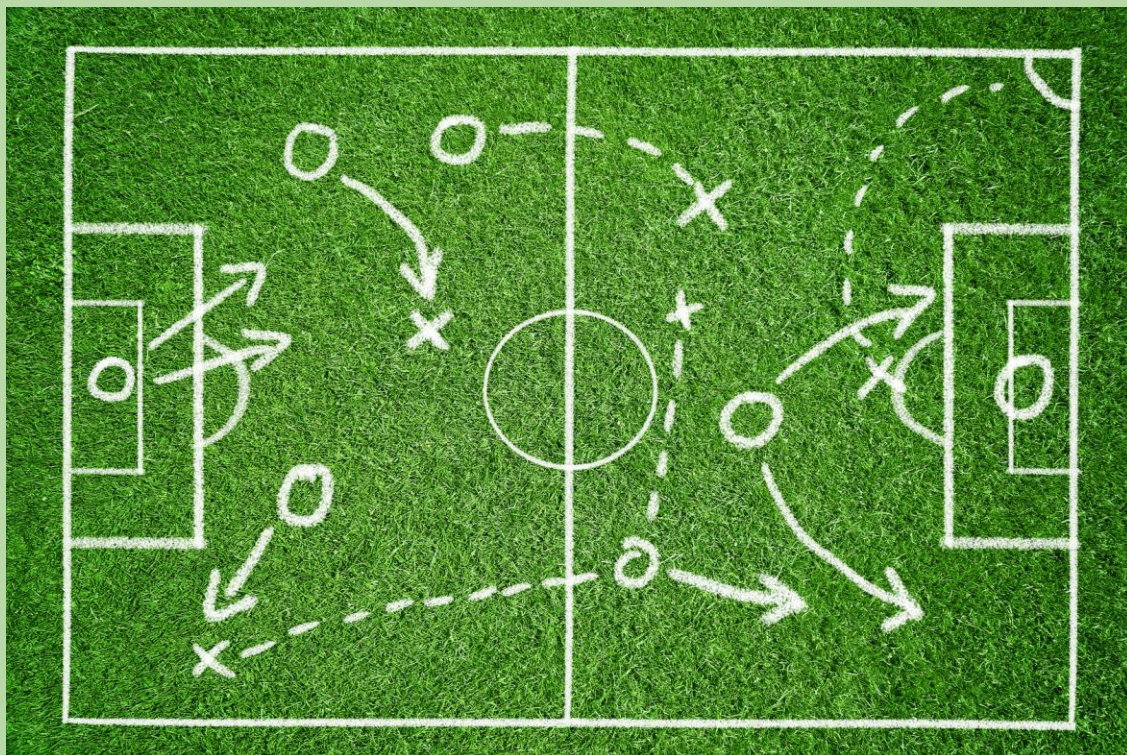
Behandeling: wat is er al bekend?

- Arnevik & Helverschou (2016): rekening houden met complexiteit, individuele CGT-behandeling aangepast in communicatie en presentatie
- Helverschou (2019): kennis van zowel autisme als verslavingsproblematiek
- Bosma & van Zanten (2021): publicatie boek Grip
- McKowen en collega's (2023): geprotocolleerde behandeling voor jongeren met autisme en verslaving, flexibele, individuele aanpak
- Walhout en collega's (2022): gestructureerde groepsbehandeling
- Vieira en collega's (2023): een aangepaste behandeling

Autisme & stress & verslaving

Het speelveld

Achtergrondinformatie over autisme en verslaving

Hoofdstukken 1 t/m 3

Aanpakken van mijn gebruik

Hoofdstukken 4 t/m 8

- 4 Weten waarom je wil minderen of stoppen
- 5 Patronen in je gebruik herkennen
- 6 Maatregelen om direct grip te krijgen op je gebruik
- 7 Helpende gedachten toepassen
- 8 Effectief weigeren

Aanpakken van mijn stress

Hoofdstukken 9 t/m 11

- 9 Stress herkennen
- 10 Stress aanpakken: een druk hoofd en lege tijd
- 11 Stress aanpakken: sociaal ongemak

+

→

Grip op gebruik

→

Volhouden

Hoofdstuk 12

Als naastbetrokkene of hulpverlener steun bieden

Hoofdstuk 13

Autisme & stress & verslaving

Behandeling: verschillende interventies

Psycho-educatie

Voor- en nadelen balans (volledige versie)

Registratieopdrachten (evt. een max. aantal afspreken)

Zelfcontrolemaatregelen (o.a. belonen, wat niet....wat dan wel?)

Plezierige én nuttige activiteiten

Extra aandacht voor uitdagen niet-helpende gedachtes

Effectief weigeren met een standaardzin

Stress herkennen en aanpakken:

- Druk hoofd en lege tijd
- Sociale overprikkeling

Volhouden gedragsverandering (met aandacht hoe om te gaan tegenslag / terugval)

Autisme & verslaving

Wat zien we bij mensen met ASS en een verslaving?

- Van de 1 op de andere dag stoppen (beslissing)
- Informatie moet 'kloppend' en 'compleet' zijn
- Reflecteren op feitelijke informatie
- Puzzeltijd nodig, tijd om plan of oplossing te doorgronden (en dan ineens?)
- Een uitglijder wordt beleefd als een catastrofe, maar is niet 'terug bij af'
- Angst voor terugval kan obsessief worden (belangrijk om het leerproces te benadrukken)
- Durf aan te sluiten bij het out-of-the-box denken
- Abstinentie of minderen legt ASS stress bloot (aanknopingspunten voor verandering)
- Zichzelf belonen vindt men vreemd; beloning door naasten is fijn
- Hulp vragen is vaak lastig, wordt ervaren als een 'bedreiging' van de eigen regie
- Volgend en structurerend zijn in doelen van cliënten, óók ten aanzien van verandering van gebruik

Nikki: ervaringsdeskundige

Afsluiting

- Zijn er nog vragen?
- Mochten er op een later moment vragen zijn, of mocht er casuïstiek zijn waar jullie graag over willen sparren, neem contact op via ons spreekuur, of via de mail:
- Sharon Walhout – sharon.walhout@novadic-kentron.nl
- Spreekuur Autisme & Verslaving Novadic-Kentron:
 - 13.00 – 14.00 uur
 - 040-217 12 22
 - *Beschikbaar voor consultatie & verwijzingen*